

SMÅSKRIFTER FRA

CØNK 6

Dahlerup og Thorvaldsen. Efter Sonnes frise på *Thorvaldsens Museum*

Admiral Hans Birch Dahlerup i Danmark og Østrig. Mellem enevælde og demokrati

Allan Jørgensen

Den 25. september 1872 kørte admiral Hans Dahlerup, selv om

hans syn var meget svækket, sammen med sin tjener til Toldboden for at se, om der var nye skibe eller orlogsmænd i havnen. Han rejste sig og blottede hovedet, da der blev afgivet salut fra Holmen for et fremmed orlogsskib. Den gamle admiral blev forkølet, tog hjem, gik direkte i seng og døde dagen efter. [1] Hvordan kunne han, som blev kaldt "den fuldendte adelsmand og hofmand"[2] optræde som søofficer både i Danmark og Østrig?

Hans Birch Dahlerup

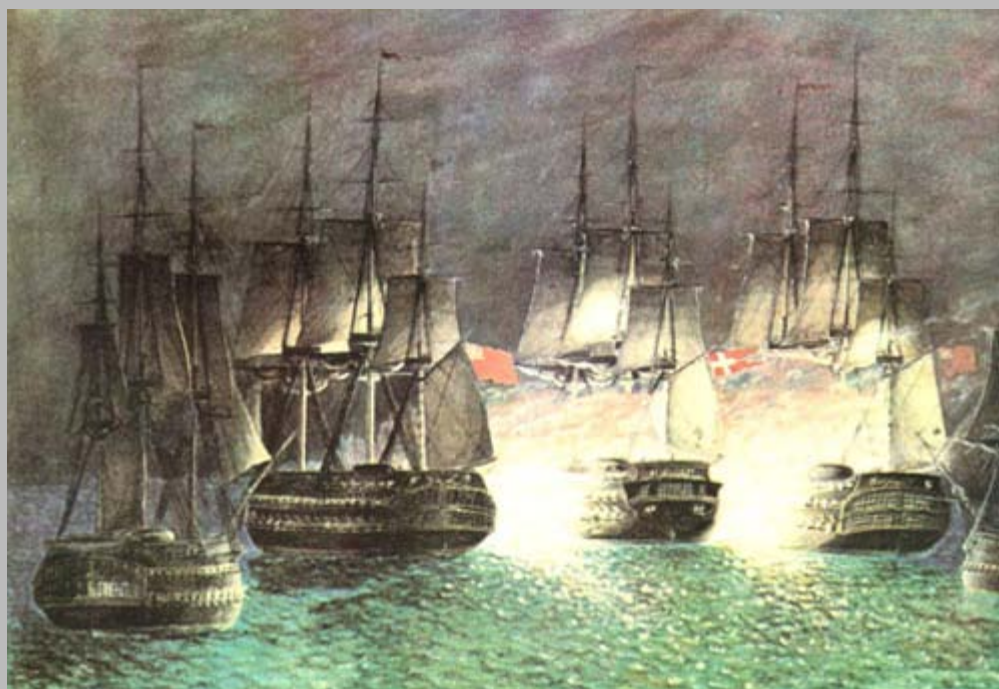
Ungdom og deltagelse i krigen 1807-1814

Hans Birch Dahlerup blev født den 25. august 1790 i Hillerød som søn af en tjenestemand, der havde adskillige embeder, blandt andet som postmester og hospitalsforstander.

Han gik i skole i Hillerød, hvor han fik den på stedet bedste undervisning i Latinskolen,[3] og egentlig skulle han have studeret humaniora i København. Men takket være sin broders fortællinger

om livet som søkadet, [4] og som følge af begejstringen for flåden efter slaget på Rheden den 2. april 1801 besluttede han at blive søofficer. Han begyndte ved søkadetakademiet i efteråret 1801 og fik i 1805 "næstofficiersattest", det vil sige, at han i en alder af 15 år var i klassen under søofficersklassen. [5]. Takket være hjælp fra en ældre officer lykkedes det ham at bestå den endelige eksamen som søofficer i juli 1806 tre måneder efter "attesten" og samtidig med sin broder, der var fire år ældre end ham. [6]

Den unge officer blev straks udkommanderet til et helt nyt skib, briggen *Lougen*, som i 1807 afsendtes til Norge sammen med linieskibet *Prins Christian Frederik*. Således undgik skibet og dets besætning Københavns bombardement og udleveringen af den øvrige flåde til englænderne.

A.G. Gross: Kampen ved Sjællands Odde

I Norge blev Dahlerup overført til linieskibet, hvor hans broder senere kom til at tjenestegøre sammen med ham. Skibet blev kaldt hjem til København og i marts 1808 beordret til Helsingør. Her blev han så alvorligt syg, at han ikke kunne bevæge sig, og sengeliggende på underste dæk deltog han i *Prins Christian Frederiks* togt mod Store Bælt for at rense det for fjender, så de spanske og franske hjælpetropper kunne overføres til Sjælland og derfra angribe Sverige.

Desværre stødte *Prins Christian Frederik* ved Odden på tre engelske linieskibe og nogle fregatter. Dahlerup skildrer fra sin

sygeseng slaget således:

Henimod Aftenen, da der blev slaaet Allarm til klart Skib, kom min Oppasser, en overmaade skikkelig og sindig Knøs på en femten sexten Aar, ned til mig for at hjælpe mig i Klæderne, men da jeg havde faaet Strømper og Buxer på, magtede jeg ikke at stå på Benene og maatte blive liggende

Efter at Klartskibstummelen var forbi, indtraadte der en Stilhed i Skibet, der efter nogen Tids Forløb blev afbrudt af et enkelt Skud nu og da fra os. Endelig brød Kanonaden for Alvor løs, og det første Lag, vi mødte fra Fjenden, kiendte jeg paa Lyden af træffende Kugler; det var, som når man kaster en Haandfuld Ærter mod en Rude, og i samme Nu udbrød der et Jammerskrig over selve Skibet; det maa være kommet langskibs ind og havde givet en Mængde Saarede [...]

Længere hen bragte man en deel Saarede ned i Gangen; de jamrede sig ganske forfærdeligt. Bataillen vedblev. Enkelte Gange hørte jeg Kugler bryde igennem Tømmeret i Nærheden af mig. Af og til lød et almindeligt Hurraråb ombord hos os, og jeg troede, Alt gik godt endnu. Jeg vidste ikke, med hvilket eller hvor mange fiendtlige Skibe vi sloges. Omsider ophørte Skydningen, og Folkene begyndte at komme ned. Begge Bådsmændene, der havde deres Kammer i samme Gang foran vort Lukaf, kom forbi min Dør og talte med mig. De fortalte, at Alt var forbi; vi havde strøget, og Skibet stod på Grund; to Linieskibe og en Fregat lå nær ved os; *Willemoes* var falden, Top og Rote begge bleserede; vi havde mistet mange Folk. [7]

Dahlerups broder var også mellem de faldne; men selv blev han i sidste øjeblik før skibet sank overført til et engelsk lineskib og kom i krigsfangenskab, som for officerer var temmelig frit. De tilfangetagne officerer blev "på æresord" indlogeret i provinsbyen Reading, hvor de frit kunne bestemme, hvad de ville gøre. Officererne fik tildelt et ringe underhold af englænderne, og det kunne suppleres med private midler og ved at arbejde hos befolkningen. Den eneste begrænsning var, at man skulle opholde sig i byen og måtte ansøge om rejsepas, hvis man ville besøge andre byer eller London. Dahlerup, der kunne tysk og fransk, lærte nu også engelsk. Alt i alt kan fangenskabets ikke kaldes belastende. Han blev sammen med en række andre officerer udvekslet i 1809.

Herefter gik færdens til Norge, hvor han som søofficer blev kommandant for en kanonbådseskadre, to kanonskonnerter og en kanonjolle, [8] der skulle sikre søvejene omkring Stadt ved Bergen.

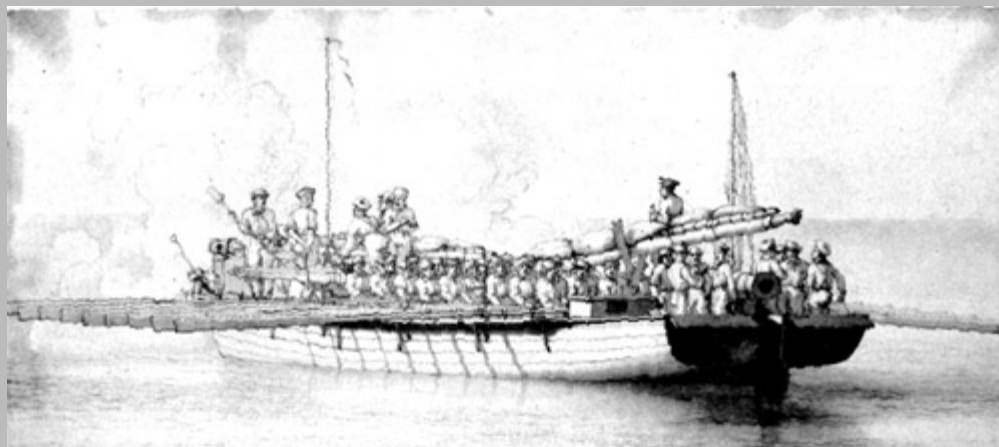
Den engelske flåde angreb den 22. juli 1810 Dahlerups eskadre, og til trods for dårligt materiel og uheld gjorde båden modstand, indtil overmagten var for stor. Han ville ikke udsætte sin besætning for store tab, så han overgav skonnerten uden tab af menneskeliv.

[9] Senere blev han stillet for en krigsret anklaget for tabet af kanonbådsflotillen; men han blev frifundet uden kritiske bemærkninger.

Han kom igen i fangenskab på de samme betingelser i Reading og blev igen udvekslet i juli 1811, kom tilbage til Norge, men måtte i 1812 rejse til København på grund af dårligt helbred. Her indledte han sin karriere som pædagog og administrator, idet han blev lærer ved søkadet-akademiet og fik privatelever. [10]

I sommeren 1813 blev han imidlertid udkommanderet som chef for en kanonchalup i Sundet, hvor han dels sikrede egen skibsfart og dels generede de svenske og engelske konvojer ved at gøre udfald mod dem og forsøge at lokke de fjendtlige skibe ind på lavt vand.

I oktober blev han udkommanderet til at rekognoscere i Store Bælt. Formålet med dette var egentlig at "kapre" [11] priser. Han og hans lille båd forsøgte at angribe en engelsk konvoj. Men på grund af uheld, idet hans båd blev fanget af en engelsk brig, der pludselig fik vind i sejlene, endte han og hans besætning igen i engelsk fangenskab, igen uden at hans besætning led tab. Dahlerup blev i London fængslet i cirka fjorten dage på prisonskibet Bahama. Her mødte han nogle af de menige besætningsmedlemmer, der var blevet taget til fange sammen med ham i 1810. Han fik igen "pas til Reading," og her levede han som krigsfange, indtil krigen ophørte i 1814.

C.W. Eckersberg: Kanonbåd

Fra lærer til kaptajn 1814-1849

Efter hjemkomsten fra England til Danmark blev Dahlerup ansat som lærer i navigation og matematik ved Søkadetakademiet i København. [12] Lærergerningen interesserede ham meget, og ved

siden af denne beskæftigelse studerede han italiensk hos en emigreret italiensk greve. Således var han efterhånden i stand til at skrive og tale engelsk, fransk, italiensk og tysk. Han blev ikke længe som lærer og fastboende, men udtrådte med orlov fra flåden for at føre skibe på adskillige handelsrejser til England, i Middelhavet og til USA og Dansk Vestindien.

I 1819 meldte han sig tilbage til flåden som næstkommanderende på vagtskibet i Helsingør. Skibet skulle forhindre gennemsejlede i at unddrage sig Øresundstolden. Han blev forfremmet til kaptajnløjtnant.

I 1820 fik han fra den preussiske regering tilbud om at blive direktør for den nyoprettede navigationsskole, et tilbud som han dog afslog. [13] I stedet genoptog han lærergerningen, denne gang som lærer i engelsk og søartilleri. Han indgik i flådens faste officerskorps, og fik tildelt de aktive kommandoer, som på det tidspunkt ikke var mange i den danske flåde, efter den anciennitet, som han havde. Således var han chef for togter til USA og Vestindien med briggen *St. Croix*, og chef for vagtskibet i Sundet 1829.

Netop i 1829 udnævntes han til kaptajn, og i en alder af 38 år begyndte han at se sig om efter en hustru. I erindringerne fortæller han således om sin søgen:

mit Huus var veludstyret i Alt, hvad der hørte til at føre en anstændig Huusholdning, og jeg ejede endnu en lille Sum til at bestride Indskuddet i Enkekassen med. Jeg kunne saaledes begynde mit Ægteskab uden at gjøre Gæld eller behøve at ængstes for den nærmeste Fremtid. Jeg fattede altså den Beslutning, at se mig om efter en Kone [...]

Tilfældet bragte mig et Par gange i Selskab med Louise van Dockum, en Datter af Admiralen, en af Etatens meest agtede Officerer. Jeg havde i yngre Aar enkelte Gange set hende i Selskaber og lagt Mærke til hende som en smuk og beskeden Pige. Nu var hun henved tredive år, stærkt afblomstret, men Mildheden og Ynden i hendes Væsen var uforandret. Hende fæstede jeg mine Tanker på, gjorde et Par Gange besøg i Huset, friede i April 1829 og erholdt hendes og Forældrenes Samtykke. Det var ikke Kjærlighed, der styrede mit Valg; jeg var ude over den Alder, da man i Almindelighed kan føle den fulde Styrke og hengive sig til dens Sværmerie, men jeg fortrød aldrig mit Valg, og mit Ægteskab var lykkeligt. [14]

Han fik kun lov til at beholde Louise til 1840, hvor hun efter elleve års ægteskab døde af en hjertesygdom.

Han deltog ivrigt i selskabslivet i København, var formand for søløjtnantselskabet, og i 1835 blev han redaktør af *Archiv for Søvæsen*, et tidsskrift, der under hans ledelse blev talerør ikke alene

for søvæsen, men også for aktuelle politiske spørgsmål. Således var det i *Arkivet* at diskussionen om von Scholten [15] og slavespøgsålet i Vestindien fandt sted. Et område han kendte fra adskillige rejser til Vestindien sidste gang i 1841, som udsending for den danske regering. [16]

Han var medlem af adskillige kommissioner, der skule forbedre flåden, således i 1833-39 af Navigationskommissionen, i 1840-41 af karantænekommissionen for hertugdømmerne og 1846-49 af konstruktions- og regleringskommissionen og kommissionen til udarbejdelse af instruktioner og reglementer for flåden.

Han var velkendt ved hoffet, og var vagt ved kisten ved Frederik VI's noget tumultagtige ligtog og begravelse i Roskilde. [17] Han deltog i Christian VII's sølvbryllup på Sorgenfri, og han boede en tid i et hus som var nabo til slottet. [18]

Kronprins Frederik, den senere Frederik VII, fik Dahlerup som passager på togtet med fregatten *Gefion* i 1846. Fregatten skulle på træningstogt til Madeira og Cadix, og Frederik blev sendt med, da man ikke ønskede hans tilstedeværelse i København på grund af skilsmisse-forhandlingerne med den anden kone Mariane af Mecklenburg-Strelitz. Den senere konge og Dahlerup kom ikke godt ud af det med hinanden, fordi han opfattede kronprinsen som veg, drikfædig og uden selv-disciplin. Af de tre konger, som han tjente under, var det kun Frederik VI, han havde respekt for, de to andre Christian VIII og Frederik VII, var efter hans mening alt for vege.

Det nok mest berømte danske togt, som Dahlerup kommanderede, var med fregatten *Rota*, som i 1838 blev sendt til Middelhavet, dels for at træne besætningen, men også for at hente den forguede billedhugger Bertel Thorvaldsen [19] og alle hans skulpturer og relieffer hjem fra Rom. [20] Thorvaldsen gjorde et meget simpelt indtryk på Dahlerup. Han gik meget uformelt klædt og spillede billedlotteri med Dahlerups ti-årige søn, der deltog i togtet. Hjemkomsten er afbildet på Sonnes [21] frise på Thorvaldsens museum. Hans Dahlerup står lige bag billedhuggeren. Noget nært venskab mellem dem var der ikke.

Dahlerups virke for flåden viser ham som en kompetent og meget kvalificeret officer, og både hans erindringer og bedømmelsen af ham hos andre viser, at han også var klar over dette, men også at han behandlede sine medofficerer unødigt hårdt. Hans umiddelbart ligestillede officers-kolleger Zahrtmann [22] og van Dockum [23] var ikke helt begejstrede for ham.

Således havde Dahlerup og Zahrtman allerede i 1843 en strid om den gamle admiral Billes forslag om en navigationshal i Helsingør. [24] Forslaget blev diskuteret meget i søofficerskredse. Dahlerup var for oprettelsen, Zahrtmann imod. Det var endnu i

enevældens dage, og Zahrtmann fik kongens medhold, og navigationshallen (et udsalgssted for kort og nautiske instrumenter, samt et observatorium for nøjagtig tidsangivelse) blev aldrig til noget.

Tegning af officerer og kunstnere ombord på

Følgerne af revolutionerne i 1848

I 1848 begyndte "martsrevolutionerne" i Europa. Fra februar i Paris og i det følgende år blev Europa kastet rundt i borgerkrige og nationale krige. I Danmark førte det til indførelsen af demokratiet og treårskrigen med de tysktalende dele af Danmark. I de fleste lande førte det til omfattende borgerkrige. I Frankrig blev kongedømmet til republik, og i Østrig-Ungarn medførte det opstande og krige mellem

de forskellige nationale bestand-dele. I Ungarn, Böhmen-Mähren og i Wien blev opstandene efterhånden slået brutalt ned, men i Italien støttede kongeriget Sardinien oprørerne i det østrigske Norditalien.

I Danmark betød omvæltningerne, at admiralitetet den 29.marts 1848 blev afløst af marineministeriet. [25] Marineminister blev C.C. Zahrtmann, som henvendte sig til Dahlerup, for at give ham opgaven med at bringe den danske flåde i operationel stand på grund af Slesvig-Holstenernes oprør. Dahlerup afslog, han var allerede optaget af det administrative arbejde med at forvandle det kongelige admiralitet til et demokratisk marineministerium, og han fremførte endvidere, at hans legemlige tilstand - han var 58 år - ikke tillod ham de store anstren-gelser. Hvervet gik derefter til van Dockum.

Året 1848 sluttede i misstemning, idet de danske styrker var stærkt pressede. Samtidig med afslutningen på fjendtlighederne ved våbenhvilen i august udkom en lille pjece *Hvorledes er krigen ført, og hvorledes kunne den være ført*, forfattet af Hans Dahlerup, hvor han kritiserede marineministerens brug af flåden under det første års krig. Han fordrede en mere aktiv indsats, hvor man skulle blokere hele det tyske rige og afsende kaperskibe til fjerntliggende farvande, for at opbringe tyske handelsskibe. [26] Ligeledes krævede han, at fjenden, som havde besat dele af Jylland, skulle angribes bag linierne fra havet af krigsskibe og landgangstropper.

Denne indgriben i krigsførelsen behagede ikke regeringen. I Zahrtmanns biografi hånes Dahlerup for sine standpunkter; men pressen var om vinteren hele tiden meget kritisk over for regeringen og dens behandling af krigen.

Om vinteren kom en østrigsk søofficer, grev Karolyi [27], til København. Han havde været i Holland og England med det pålæg at søge en erfaren søofficer, som kunne overtage kommandoen over den østrigske flåde, da man ikke i Østrig havde den fornødne ekspertise til selv at finde en egnet officer til at føre overkommandoen over flåde-styrkerne. Efter nogen overvejelse på grund af alder og helbred lod Dahlerup efter aftale med marineministeren sig overtale til at tage af sted. Han blev afskediget med kontre-admirals rang og et ridderkors. Betingelserne for hans afsked stod i det brev, som Frederik VII forsynede ham med:

Vi tilsige herved allernaadigst Commandeur Hans Birch Dahlerup, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, at hans hidtil havde Nummer i Vor Søetat skal forblive ham reserveret indtil Videre, og at han skal kunne indtræde deri uden hensyn til den under Dags Dato allernaadigst bevilgede Afsked.

Endvidere tillade vi ham af særdeles Naade at maatte, saalænge

han ei staaer i nummer i Vor søetat, i Udlandet antage Charak-teer og bære Uniform som Contre-admiral.

Christiansborg Slot d. 26. februar 1849
Frederik/Zahrtmann. [28]

Efter en lang og anstrengende rejse kom Dahlerup til Wien.

Vice-admiral i Østrig

Den flåde, som Dahlerup skulle overtage, var ikke en indarbejdet, traditionel del af den østrigske krigsmaskine. Flåden var ved fredsslutningen i Paris 1814 og 1815 blevet overdraget fra kongeriget Italien og havde hovedstation i Venedig. Kommandosproget og alle reglementer var på italiensk, således at det østrigske kejserrige overtog en fuldt funktionsdygtig flåde. Flåden var dog underordnet hæren (!) og officererne kunne anmode om at blive overført mellem hær og flåde. Da forfrem-melsen i flåden var hurtigere end i hæren, var det en yndet genvej til avancement at flytte mellem de to værn - men særlig gunstig for flådens effektivitet var denne ordning ikke. [29] Dahlerups direkte forgænger von Martini [30] var således feltmarskal-løjtnant i infanteriet før han blev vice-admiral og øverstkommanderende for flåden.

Den østrigske flåde havde hovedkvarter og arsenal i Venedig, men 22.-23. marts 1848 [31] gjorde Venedigs borgere opstand mod Østrig og tog viceadmiralen og hele den østrigske administration til fange.

Flådens skibe, som for størstedelen ikke var stationeret i Venedig, men i Triest og Pola, var bemanded med mandskab af blandet herkomst, men flest menige fra de østrigske besiddelser i Italien. Mandskabet fik lov til at vælge side, dvs. hvis italienerne valgte at slutte sig til oprørerne, blev de udskibede til Venedig - på den måde mistede skibene, hvoraf de største var forblevet østrigske, det meste af det uddannede mandskab, der skulle til for at betjene dem. På grund af fjendtlig optræden fra sardinske og neapolitanske skibe, forblev flåden liggende i Triest, for med støtte af landbatterier at afstå angreb fra de langt overlegne "italienske" styrker. Efter en del diplomatiske forhandlinger lykkedes det for østrigerne at få fjernet truslen fra fremmede flådestyrker, men forsøg på at blokere Venedig, så levnedsmidler ikke kunne komme ind til byen, mislykkedes fuldstændigt. Matroserne var fåtallige, og mandskabet utilstrækkeligt til at foretage manøvrer med skibene.

Martini blev afskediget og erstattet af en fransk søofficer, Sourdeau [32], men ingen af officererne viste den fornødne ekspertise til at få flåden til at arbejde. Sproget og reglerne og det nationalt sammensatte mandskab af italienere, tyskere og slaver gjorde det vanskeligt overhovedet at få skibene til at fungere som enheder, langt mindre som flåde-eskadre. Der forestod et stort arbejde, fordi flåden led af mandskabsmangel og mangel på skibe, ikke mindst dampskibe.

Dahlerups rejse blev afbrudt af en audiens hos den nytiltrådte kejser Franz Joseph, [33] der på det tidspunkt var 19 år gammel, og hos marineministeren og ministerpræsidenten, alle steder fik han tilsagn om frie hænder til at genrejse den østrigske flåde, som han overtog den 6. april og beordrede til søs for at blokere Venedig. Dette skete, fordi Sardinien havde afsluttet fjendtligheder efter nederlaget ved Novara. [34]

Det varede dog endnu cirka en måned, før Dahlerup havde fået reorganiseret flåden og mandskabet, således at uniformering, bevæbning, vagtplaner og kost kunne tilfredsstille hans ønsker til en flåde. Han skulle også, som østrigsk flådeofficer, planlægge belejring og blokade med hærens øverstkommanderende for styrkerne foran Venedig, baron Haynau. [35]

Venedig: Arsenalets hovedport

Rejsen til hovedkvarteret i Treviso

Rejsen til Haynaus hovedkvarter i Treviso blev begyndt på damperen

Vulcano, som på vej mod land stødte på den venetianske damper *Pio IX*. [36] Dahlerup var i en vanskelig situation, fordi damperen var hurtigere og bedre bevæbnet. Der fulgte en forvirret træfning, hvor Dahlerup måtte lære sine kanonerer, hvordan kanonerne skulle indrettes på et skib, og besætningen, hvordan taktikken til søs egentlig var. Størstedelen af mandskabet var udskrevet fra infanteridivisioner, og havde ingen erfaring med flådeforhold. Det venetianske skib opretholdt dog ikke nogen kraftig modstand og søgte snart mod trygheden i lagunen bag landbatterierne på kysten.

Dahlerups rejse fortsatte, og på land viste det sig, at den officer af venetiansk afstamning, som havde sat Dahlerup og hans følge i land fra *Vulcano*, havde valgt et særdeles ugunstigt område. Da man, fortæller Dahlerup, ankom til en kro i Cava Zuccharini lød råbet:

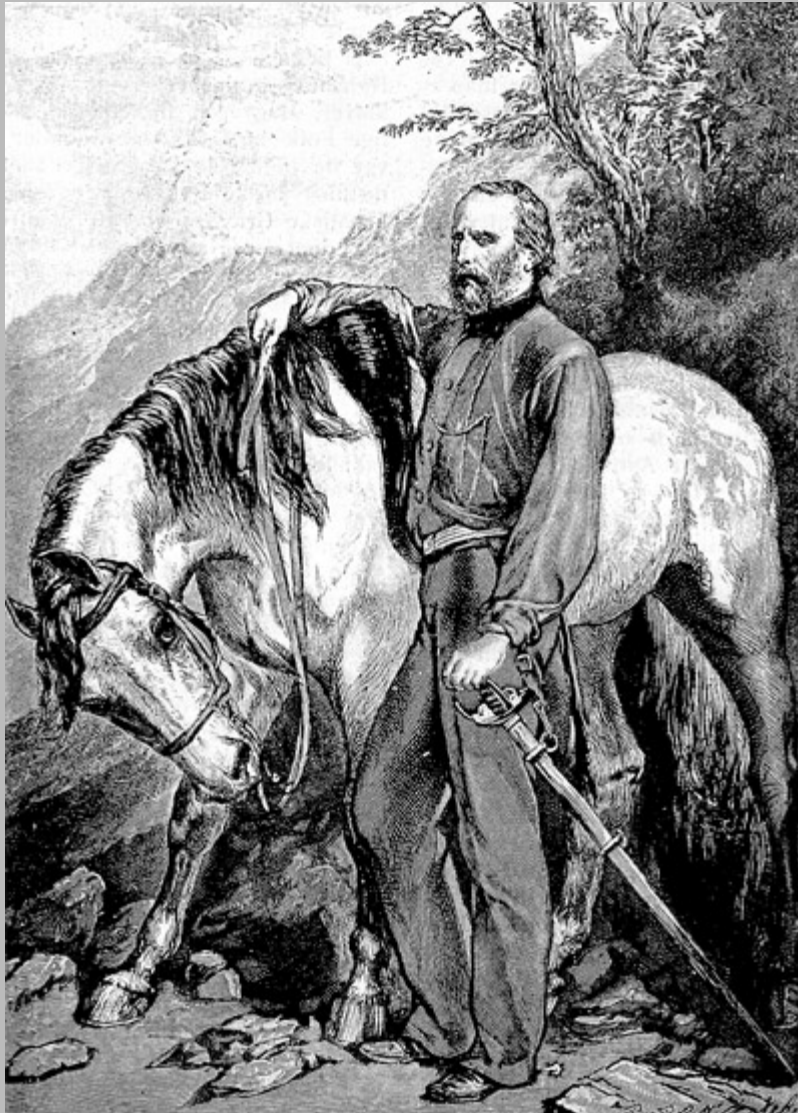
Italiani!-Italiani? Lidt paafaldende var det mig; jeg troede, de antog os for Italienerne; men jeg fik ikke Tid til at tænke længe derover, for ligesom jeg var stegen af Vognen, hørte jeg Hadiks [37] høirøstede og vrede Stemme inde i Stuen, og da jeg trådte ind, kom han mig imøde med det Udraab: -Excellence! De fordømte Folk har ført os i Hænderne på Fienden! Og han bandede og rasede på Italiensk med Folkene, der vare to i Stuen, to Mandfolk og et Fruentimmer [...] Jeg sagde til Nielsen, at han skulle hente mine pistoler fra Vognen. Imidlertid vendte jeg mig til Konen i Huset og spurgte: -Hvor er de? Hun svarede halvt viskende med en Hovedbevægelse og et Blik igennem den aabne Dør: -Eccogli! Jeg fulgte hendes Øine og saae nu paa den anden side af den forbiløbne Canal eller smalle Flod, en halv snes mørktklædte Mænd i en slags militairisk Dragt, som med alvorlige og forundrede Miner stak Hovederne sammen og syntes at raadslaae med hverandre, halvt skiulte af de langs Bredden voxende Træer og Buske. De vare ikke Hundrede Skridt fra os [...]. [38]

Dahlerup og hans følge måtte nu løbe ud ad bagdøren og vade gennem små kanaler og forcere mudrede diger, indtil de mødte de østrigske forposter i Grisoleria. Senere blev officeren, der førte Dahlerup ind på fjendtligt territorium, fanget og sent om aftenen kom Nielsen, som kom bort fra selskabet i Cava Zuccharini tilstede, medbringende krudt og kugler til Dahlerups pistoler. Under hele eventyret havde han og hans følge kun haft tomme våben og en kårde at gøre modstand med.

Mødet med den øverstkommanderende forløb i god tone, og Dahlerup vendte tilbage til blokaden, som lukkede for al indførsel af fødevarer fra søsiden. Venedig var også lukket af fra landsiden, så belejringen blev en lang udsultning.

Belejringshæren, som bestod af ca. 62.000 mand, blev på grund af det usunde klima i laguneområdet angrebet af forskellige sygdomme som kolera, skørbug og andre smitsomme sygdomme. Tabet for hæren var helt oppe på 7.000 på grund af sygdom, medens flåden, som Dahlerup sørgede for friske forsyninger til, ikke havde nogen dødsfald på grund af sygdom og yderst få på grund af krigshandlingerne.

Imidlertid greb de politiske begivenheder i resten af Italien ind i belejringen af Venedig. Garibaldi, [39] som ledede en italiensk friskare, bevægede sig ud af Rom og mod de "befriede områder" i Pavestaten, hvor Ancona, som var oprørens sidste base ved havet uden for Venedig, var specielt interessant for østrigerne. Radetzky [40] og den østrigske overkommando beordrede tropper ind i Pavestaten for at genoprette de lovlige myndigheders autoritet.

Garibaldi

Dette satte Dahlerup i lidt af et dilemma, dels forlangte den øverstkommanderende ved Ancona og i Toscana, general Wimpffen [41], at hans flåde skulle bidrage med transport af marineinfanteri og bombar-dement ved Ancona, dels forlangte overkommandoen, grev Radetzky, at han fortsat skulle blokere for tilførsler til Venedig. Han kom derved i en vanskelig situation, da hans styrker i forvejen egentlig var for få til at opretholde en effektiv blokade af Venedig.

Han hjalp til med at belejre Ancona med størstedelen af flåden i en uge fra 22. maj. Han rekognoscerede selv med et af dampskibene de forskellige befæstningsværker og batterier, der lå mod søsiden af Ancona, og flådens indsats medvirkede til, at Ancona overgav sig den 19. juni 1849.

Dahlerup var dog ikke til stede foran Ancona, der var 6 timers sejlads under gunstige forhold mellem Ancona og Venedig, så han vendte selv tilbage hertil efter den 27. maj. Hans eskadre foran Venedig var således i cirka en uge meget svækket og havde ikke kunnet holde et beslutsomt udbrud fra den venetianske flåde tilbage. Venetianerne forsøgte et udbrud for at hente skibe med levnedsmidler, men forsøget blev ikke særligt kraftigt gennemført, og forsyningerne kom ikke til byen.

Efter at Dahlerup kom tilbage, forsøgte flåden og hæren forskellige aktioner mod den nordlige front ved Radetzky's hovedkvarter i Mestre, men de forskellige aktioner blev ikke ført igennem fra hærens side, mandskabet var på grund af sygdomme ikke i stand til at angribe.

Garibaldi, som var undervejs til Ancona, forsøgte omkring 3. august i stedet på at komme ind til Venedig ad søvejen med sine friskarer. Den østrigske flåde havde imidlertid fået underretning om Garibaldi's forsøg, og efter at hans småbåde blev opdaget af de sydligste skibe i blokadlinien, lykkedes det flåden at tage størstedelen af hans mænd til fange. Garibaldi selv, hans kone og omkring 100 mand af hans tropper lykkedes det for at undslippe i Po-deltaet.

Situationen i Venedig var i mellemtiden blevet meget spændt og befolkningen led af mangel på levnedsmidler. Den eneste mulighed for at afhjælpe situationen, var at bryde blokaden til søs, da man ikke havde tropper nok til at kæmpe sig igennem belejringen til lands. Byen sendte "brandere" [42] af sted mod Dahlerups skibe, men ingen af dem lykkedes.

Omkring den 4. august kunne man fra den østrigske flåde se forberedelserne til udbruddet fra lagunen, idet de venetianske skibe

sam-ledes ved Malamocco. Dahlerup var nervøs ved denne koncentration af venetianske skibe, og han degraderede faktisk en af sine underordnede, fordi han ikke forhindrede tre skibe i at slutte sig til flåden ved Malamocco. For bedre at kunne udnytte sejlskibene i vindstille benyt-tede han en ny måde at lade dampskibene slæbe sejlskibene på. Han lod dampskibene, der var hjuldampere, fortøje på langs ad sejlskibet, således at det lå i læ for den fjendtlige beskydning. Metoden betød, at dampskibets sårbare hjul og maskiner blev beskyttede mod fjendtlig ild, og at sejlskibene kunne overraske fjenden ved en større manøvre dygtighed, end hvis de var taget på slæb på konventionel vis.

Den venetianske flåde, som jo egentlig skulle angribe, forholdt sig meget passivt, den blev liggende eller sejlede kun meget kort uden for lagunens skærmende tanger. Dahlerup forsøgte gentagne gange at komme i kamp, men hver gang veg fjenden ind i lagunen, uden at det var kommet til skudveksling. Den venetianske flåde trak sig tilbage til inderhavnen sikkerhed den 17. august, og Venedig by overgav sig til de kejserlige tropper ni dage senere. Oprøret i Norditalien - den østrigske provins "Venetien" - var slut.

Vilhelm Nicolai Marstrand: Parti fra *Canal Grande* 1854

Triumftog i Venedig

De kejserlige tropper fejrede overgivelsen med en stor troppeparade den 30. august, hvor Dahlerup, Radetzky og hele deres stab sejlede ned ad Canale Grande i pragtbåde, som havde været brugt til Napoleons indtog, og overalt hvor man kom igennem salutede alle skibe og kanoner i land, medens flag og anden udsmykning vajede fra husene langs kanalen. Radetzky og Dahlerup fik overrakt byens nøgler og man gik til Marcuskirken, hvor der blev afholdt en messe for de nye magthavere. På et tidspunkt kom Dahlerup væk fra Radetzky, der reagerede på følgende måde:

Wo ist der Admiral? Wo ist der Admiral? Og Haand i Haand med ham maatte jeg gaae Rækkerne igennem, og da Defileringen eller Forbimarchen havde fundet sted, maatte jeg ligeledes staae ved hans side.

- Wir zwei müssen zusammen halten! vare de Ord, han ofte gjentog. [43]

Festlighederne var ikke forbi, der blev holdt flådeparade og videre festligheder og middage i Triest, hvor også kejseren kom til stede og spiste sammen med Dahlerup.

Reorganisering af den østrigske flåde

Men euforien omkring Venedigs overgivelse blev snart afløst af en manisk aktivitet med at nyorganisere den østrigske flåde. Dahlerup måtte bedømme både installationer i land og skibene, noget som gav en knusende dom over den østrigske flåde. [44] Samtlige skibe var under-armerede og gamle (siden 1840, var der ikke sket nybygninger af de store skibe), forrådene var ikke til stede, især moderne kanoner manglede, og mandskab, kaserner, uniformering, bevæbning samt uddannelse var ikke defineret.

Dahlerup skulle nu forsøge at reformere alle dele af flåden. Først skrev han en indstilling om nyt flådemateriel, og det er bemærkelses-værdigt, at han endnu stadig fastholdt sejlskibe, som flådens slagkraftige skibe. Dampskibe, skrev han, [45] måtte ikke overvurderes, da de skulle vedligeholdes mere end sejlskibe, og maskinhavarier kunne sætte dem helt ud af kraft. Her optrådte han som officer af den gamle skole. Den danske flåde var begyndt at

overveje bygningen af skruefregatter, dvs. udnytte det helt nye skrueprincip, som fremdrift for krigsskibe. Omkring 1849/50 ville det dog forde en større indsigt i udviklingen, hvis Dahlerup skulle have foreslået helt moderne skibstyper, som dem, der var i brug ved træfningerne ved Helgoland og Lissa. Dog omtales køl-lægningen til en fregat, der kom til at hedde *Fürst Felix Schwarzenberg*, og som i 1864 deltog i slaget ved Helgoland, som Tegetthoffs flagskib. [46]

Fürst Felix Schwarzenberg

Dahlerup opholdt sig dels i Venedig, dels i Triest og dels i Pola for at finde den bedste base for stationering af den østrigske flåde. Han flyttede hovedkvarteret for flåden fra Venedig til Triest og Pola, hvor han fik indrettet faciliteter til værfter, kaserner, uddannelsesinstitutioner og arsenaler til alle de behov, en slagkraftig krigsflåde ville have. Han var en fremragende organisator, og hans ekspertise fra nyordningen af den danske flåde hjalp på hans overblik over organiseringen af den østrigske.

Dahlerups dagligliv i Triest

Dahlerup havde i den første tid ikke megen tid til hjemlige sysler på grund af krigshandlingerne. Med sig til Triest havde han efter en tid sin datter, der først skulle konfirmeres, senere sin søn, der var

blevet hjemme for at fuldende sin studentereksamen, og en "guvernante", som skulle sørge for datterens opdragelse. Hans første bolig i Triest, "laae nær ved Søen og ei langt fra Gouvernementshuset, ved Piazza Giuseppina" [47], på første sal i et smukt hus og bestod af femten (!) værelser og nogle kamre til tjenestefolk på loftet. Han klagede lidt over prisen, men blev dog boende indtil året efter, hvor han fandt det halve af førstesalen i den bagvedliggende *Villa Necker*, som ejedes af en schweizisk bankierfamilie. [48] Hele grunden og "villaen", som nærmest var et palads, var til salg, og Dahlerup købte den til kadetskole og forvaltningsbygninger.

Meget fritid blev det dog ikke til. Da han var i Venedig efter erobringen for at ordne forholdene ved arsenalet, havde han soveværelse lige ved siden af mødesalen, således at han kunne spare mest mulig tid morgen og aften, arbejdspladsen var lige ved siden af sengen. Der var dog tid til udflugter. Dagbogen indeholder skildringer af udflugter fra Pola til Triest til lands og til søs, hvor Dahlerup sammen med sin familie og guvernanten brugte et af flådens krigsskibe til en "inspektion" langs den østrigske Adriaterhavskyst. [49]

Dahlerup følte sig hele tiden utilfreds med sine østrigske underordnede, og han følte også hele tiden, at hans omgivelser var fjendtlige over for ham. Han modtog allerede ved tiltrædelsen anonyme breve, som omtalte officerer i nedsættende vendinger, og hans egen embedsførelse blev hele tiden kommenteret og gang på gang kritiseret i dagbladene. Dahlerup var ingen servil hofmand, og et noget studst væsen over for undergivne og en meget stærk hævde af disciplin gjorde ham ikke til en populær chef. Derfor begyndte han at føle sig mere og mere uvelkommen blandt sine officerer, og bagtalelsen fik også kejseren til at miste tilliden til ham (i det mindste i Dahlerups fantasi).

Han fik ordre om at rejse til Wien og afrejste den 28. juli 1851, hvor der var total solformørkelse. Før afrejsen nåede han at tage afsked med Ærkehertug Maximilian, [50] som skulle på uddannelsestogt med et af flådens skibe. Dahlerup kom myndighederne i Wien i forkøbet og sagde selv op; men han blev tilbudt en stilling som marineinspektør og baron og friherretitel, samt den højeste rang af jernkroneordenen. Han fastholdt dog, at han ville vende hjem, og søgte om at få omkostningerne ved flytningen dækket. De østrigske myndigheder kan ikke have været helt utilfredse med hans indsats, for han blev tilstået en livsvarig pension uden forbehold samt omkostningerne til flytningen. [51] Han vendte hjem til København for at genindtræde i den danske flåde.

Admiral C. van Dockum (1804-1893)

Skuffelsen i Danmark

Ved afskedsaudiensen hos førsteministeren fyrst Felix von Schwarzen-berg [52] diskuteredes Danmark. Ministeren foreholdt Dahlerup, at Danmark var blevet for demokratisk og nok ville få med de andre europæiske lande at bestille. Dahlerup påstod, at demokratiet sandsynligvis kun var en overgang, men at kongen og aristokratiet igen ville indtage deres rette plads og forrige anerkendelse, idet folket stadig havde agtelse for adel og kongehus. Han fremhævede dog, at han ikke kendte den aktuelle politiske udvikling i Danmark. [53]

I Danmark var tidligere marineminister Zahrtmann blevet kon-
tre-admiral og Dahlerups svoger van Dockum marineminister.

Dahlerups hjemkomst kom meget ubejlignet, da marineminister og finansminister ikke kunne blive enige om flådens organisation og finansiering.

Dahlerup aflagde besøg hos sin svoger, [54] og derefter anmodede han om, at kongens brev om genindtræden i den danske marine måtte blive fulgt.

Van Dockum blev sommarineminister afløst af Steen Bille, [55] der ikke kunne gå ind på Dahlerups krav om at indtræde som kontre-admiral før Zahrtmann: dels var hele officerskorpset fuldtalligt, dels gjaldt der andre spilleregler med det nye demokratisk styre end med det gamle enevældige system. Dahlerup holdt dog stædigt fast ved sit, han afslog en ekstraordinær kommandørgage, og han viste sine udenlandske ordner frem for både konge og lægmand, og undlod at bære sit nytildelte storkors af Dannebrog, noget der blev betragtet som en direkte fornærmelse mod Danmark og kongen.

Regeringen kunne dermed ikke finde nogen løsning, og påberåbte sig derfor, at Dahlerup selv havde søgt sin afsked, og at han som sådan ikke havde krav på noget som helst. Det kongelige brev var kun blevet givet for det tilfælde, at han kom tilbage hurtigt og uden at nå til enighed med østrigerne om sin stilling. Endvidere ytrede regeringen sin tvivl om, at en mand, der oppebar en pension fra en fremmed magt, nogensinde kunne genindtræde i en dansk flåde. Efter denne tilkendegivelse anmodede han om pension, som han måtte være berettiget til efter sin lange ansættelse i den danske flåde.

Men nej, regeringen fandt, at Dahlerup først måtte frasige sig sin østrigske pension, så ville man se, om man kunne få bevilget en ekstraordinær pension af folketinget. Han følte sig med rette krænket ved denne sidste tilkendegivelse fra de danske myndigheder, der de facto gjorde ham til fremmed statsborger. Han forsøgte at få ret ved en retssag, men den eneste, han vandt, var en, han ikke ønskede at vinde. Han fik ikke pension, men han vandt sagen mod den danske stat, der afkrævede ham ordensskat for hans storkors. Danskere skulle betale ordensskat, men udlændinge skulle ikke. Han blev således ved dom berøvet statsborgerskabet efter på den danske stats opfordring at have reddet den østrigske flåde og i halvandet år have stået uden for den danske flåde.

Maximilian, egentlig Ferdinand Max (1832-1867)

Mellem Østrig og Danmark

Den aldrende admiral trak sig skuffet tilbage til litterære sysler og rejser frem og tilbage mellem Østrig og Danmark.

I Østrig var Ærkehertug Ferdinand Max (Franz Josefs broder) blevet viceadmiral, og han forsøgte at knytte sin gamle læremester og ven til den østrigske flåde igen. De næste år rejste Dahlerup rundt i Europa for at følge de nyeste opfindelser inden for flåden, især damp-skibe og panserskibe, selv om den gamle admiral ikke kunne lide denne udvikling.

I 1861 blev han ansat i Triest som Ferdinand Max's rådgiver i tekniske sager. Han deltog i omlægningen af den østrigske flåde fra træskibe til panserskibe, og ville i 1863 rejse hjem, fordi hans syn blev ringere og ringere. Men ærkehertugen fik ham overtalt til at blive i Østrig, og først i 1865 trak han sig tilbage og levede sine sidste år i Danmark i et lille hus på Frederiksberg.

Dette gjorde, at han var på fjendens side i 1864, noget som

østrigerne forsøgte at råde bod på ved ikke at bruge ham i krigsforberedelse mod Danmark. Men den øverstkommanderende for de to fregatter *Schwarzenberg* og *Radetzky*, som sendtes til Nordsøen, var Tegetthoff, [56] som Dahlerup selv i 1849 havde fået overtalt til at blive i flåden, så han følte sig ikke vel. Han kunne heller ikke skjule sin glæde ved udfaldet af slaget ved Helgoland, da han så Tegetthoff ved hjemkomsten, men Tegetthoff lovede den gamle admiral, at han nok skulle gøre det bedre næste gang. [57]

Dahlerup var da også den første, som Ferdinand Max tildelte Guadelupe-ordenen, da hans ulykkelige kejsertid i Mexico begyndte. Han blev også underrettet fra Mexico om søslaget ved Lissa i 1866, hvor Tegetthoff besejrede en overlegen italiensk flåde, ligesom han selv skrev et lykønskingsbrev til Tegetthoff. [58]

Hans interesser og intellekt rakte vidt, han var hele sit liv beskæftiget med litterære sysler. I 1862 udgav han en bog helt uden for sit sædvanlige emneområde: *Naturphilosophiske og kulturhistoriske Betragtninger*, men han deltog kun sporadisk i den aktuelle debat og i politik. Hans holdning og person ville nok også have givet ham vanskelig-heder, hvis han havde forsøgt noget sådant. Et indblik i hans holdning kan man få, hvis man følger hans betragtninger over triumftøget i Venedig:

Har nogen Dansk før mig holdt et lignende Triumphindtog i en Stad som Venedig. Og i alle Fald, naar og hvor længe siden var det? Ved min Tilbagekomst til mit Fædreland modtog mine forrige Kammerater og Bekientere mig med Kulde; de sagde, jeg var stolt. Dersom de dermed meente, at jeg i mit Væsen viiste mig opblæst, hovmodig, frastødende eller uhøflig, da modsiger jeg dette paa det Bestemteste. Ikke heller viiste jeg denne fornemme Høflighed, denne Nedladdenhed, som er mere frastødende for Mange end selv den plumpe Grovhed. Jeg var ganske uforandret, den Samme, jeg altid har været; min Opdragelse, min Natur skylder jeg, at jeg altid er og var høflig, snarere for meget end for lidt; men denne Natur - med Sands for det Sømmelige - har aldrig tilladt mig at nedsænke mig i vulgaire Sæders Dynd for at vinde Popularitet. Som jeg altid var, saaledes var og er jeg endnu. Men selv om jeg, efter en saadan Rolle, et saadant Triumphindtog i en Stad som Venedig, efter at have kiørt igennem Triests Gader, siddende ved Keiserens side, efter at have nydt den samme Ære flere Gange ved Taffelet med Hs. Majestæt - om jeg da ikke skulde føle en lille smule indre Stolthed, en fornuftig Selvfølelse, maatte jeg da ikke være, enten en umaadelig stor Philosoph eller en reent ufølsom Taabe, en Imbecil? Mine gamle Kammerater og Bekientere gjorde mig Uret. Min Stolthed var ikke den Slags, som de angave; det var deres egen Misundelse og Nid, der lod dem troe at see Stolthed hos mig." [59]

Dahlerup set i bakspejlet

Hans Birch Dahlerup er en af de skikkelser, der altid har rejst rundt og på opfordring løst opgaver i Europa; men hans skæbne har, siden udgivelsen af *Erindringerne* i 1908-12, kun været behandlet meget kort af Maria Crone i bogen *Usynlige Tråde*^[60], og erindringerne spiller en meget lille rolle som kilde til dansk historie.

Den første opfordring til at arbejde udenlands fik han fra den preussiske konge i 1820, men først i 1849 gik han i fremmed tjeneste efter opfordring fra marineminister Zahrtmann. Han var en kompetent officer og organisator, som fulgte datidens normer for krig og behandling af undergivne. Dette viste sig især under kanonbådskrigen 1807-14, hvor han tre gange blev taget til fange og to gange udvekslet til fornyet krigstjeneste mod den fjende, han havde været fange hos.

Normerne for krigsførsel og for krigsfanger var helt anderledes end i dag. Dengang opgav man kampen, hvis man kunne se, det var formålsløst at fortsætte, idet man beskyttede sit mandskab (og sig selv) for unødigt overløst. Dahlerup brugte tiden som krigsfangen officer til at studere fjendens materiel og rutiner - godt hjulpet af yderst venlige og høflige officerer fra den engelske flåde. Man betragtede hinanden mere som kolleger end som fjender. Disse normer beholdt han hele livet, erindringerne giver indtryk af en officer, der undertiden meget hårdt bedømmer alle sine kolleger og underordnede, men som samtidig levede et trygt og godt familieliv i guldalderens København.

Han deltog i debatten i denne tid via sin redaktørpost for arkiv for søvæsen, men politik interesserede ham tilsyneladende ikke - han levede efter den oplyste enevældes normer. Efter enevældens afskaffelse i 1848 blev han i 1849 viceadmiral i Østrig, og især hans audiens med Felix von Schwarzenberg viste, at han var uvidende og uforstående over for den demokratiske udvikling i København.

Det viste hans handlinger, da han kom hjem med al ønskelig tydelighed. Stridighederne med regering og Folketing viser en selvbevidst officer, der stadig troede, at kongens ord var gældende. Men samtidige kilder viser også den typiske danske behandling af personer, der har udmærket sig i udlandet. Således kunne Dahlerup ikke få udbetalt sin optjente pension, da han ikke kunne få opfyldt sin fortolkning af "det kongelige løfte".

Dahlerup blev af alle bedømt som en kompetent søofficer og administrator, som udførte et stort arbejde for den danske flåde, og

som reorganiserede den østrigske flåde, og som en meget elskværdig hofmand. Han havde, som han selv beklagede sig over, også et afvisende og studst væsen, især når han syntes, at andre og væsentligere opgaver trængte sig på. Han var således en fremragende embedsmand og officer, men en middelmådig politiker.

Noter

[1] Ursula Dahlerup: *Fra Gammel Tid*, s. 121.

[2] Ibid. s. 100 og 121.

[3] Hans Birch Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1790-1814*.

[4] Ibid. s. 15. Broderen var Jens Wilhelm Dahlerup (1787 - 22. marts 1808).

[5] Ibid. s. 17.

[6] Ibid. s. 19.

[7] Ibid. s. 56-57.

[8] Ibid. s. 116-117. En kanonskonnert er en kanonbåd med tomastet rigning, nedtagelig ved kamp, og to kanoner, for og agter; en kanonjolle er bestykket med en kanon agter, men kan ros i begge retninger.

[9] Ibid. s. 156 ff.

[10] Ibid. s. 243.

[11] Ibid. s. 252 ff. Kapring var statsautoriseret sørøveri, men englænderne så ikke med milde øjne på det, alle kaprere blev holdt i skarpt fængsel på prisonskibene på Themsen.)

[12] Hans Birch Dahlerup: *Mit livs begivenheder 1815-1848*, s. 1

[13] Ibid. s. 65.

[14] Ibid. s. 119-20

[15] Peter von Scholten (1784-1854) var oprindelig officer, senere embedsmand. Fra 1823 guvernør på øen Skt. Thomas, hvor han gennemtvang talrige forbedringer for slaverne og afskaffede slaveriet i 1848. Dahlerups erindringer omtaler von Scholten og de forskellige stridigheder mellem kongen og den københavnske administration og von Scholten ude på De vestindiske Øer.

[16] Hans Birch Dahlerup: *Mit livs begivenheder 1815-1848*, s. 290 ff.

[17] Ibid. s. 225 ff.

[18] Ibid. s. 225, 237.

[19] Bertel Thorvaldsen (1770-1844), dansk billedhugger. Afsluttede efter 12 år i 1793 sin uddannelse på Kunstakademiet med at vinde den store guldmedalje med relieffet *Apostlene Peter og Johannes helbreder et lam*. Boede i mange år i Rom og fik en triumfmodtagelse, da

han i 1838 vendte tilbage til København.

[20] Hans Birch Dahlerup: *Mit livs begivenheder 1815-1848*, s. 165 ff.

[21] Jørgen Valentin Sonne (1801-1890), dansk maler. Hører til guldaldermalerne. Startede med at male billeder af italiensk folkeliv, senere af dansk landalmue. Frisen på Thorvaldsens Museum udførte han i årene 1846-50.

[22] C. C. Zahrtmann (1793-1853), søofficer. 1805 kadet, 1818 premierløjtnant, 1836 kaptajn, 1848-1850 marineminister, 1849 kommandør, 1851 kontreadmiral, 1853 viceadmiral. Fungerede væsentligst som direktør for søkortarkivet og ved gradmålinger til søkort, var chef for adskillige togter til De vestindiske Øer og til udlandet.

[23] Carl Edvard van Dockum (1804-93), søofficer i 1821. I 1824-1829 i fransk tjeneste, her deltog han i den græske befrielseskrig 1827-29. 1847 kaptajn. I 1848 blev han kongevalgt medlem af den grundlovgivende rigsforsamling. I 1850-52 marineminister, og i 1857-60 medlem af folketinget. 1866-67 igen marineminister, 1867 admiral og chef for søofficerskorpset, 1874 afsked.

[24] M. K. Zahrtmann: *Admiral CC. Zahrtmann*. s. 15.

[25] *Ibid.*, s. 167.

[26] *Ibid.* s. 169.

[27] Ladislas grev Karolyi, af ungarsk adelsslægt, 13. jan. 1849 korvetkaptajn, flagkaptajn hos Dahlerup og chef for korvetten *Bellona*, 17. sept. 1849 fregatkaptajn, 18. nov. 1849 tildelt ridderkorset af Leopoldordenen.

[28] Hans Birch Dahlerup: *Mit livs begivenheder 1850-1852*, s. 244.

[29] Benko von Boinik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*, s. 3.

[30] Ritter Anton Stefan von Martini, født 1792. Deltog som officer ved forskellige infanteriregimenter i Napoleonskrigene 1805-14. Derefter var han beskæftiget ved forskelligt generalstabsarbejde. I 1834 blev han generalstabchef for Radetzky's italienske armé, i 1843 chef for Neustädter Militär-Akademie og i 1848 feldmarskal-løjtnat. I 1847 udnævntes han noget overraskende til marine-overkommandant og viceadmiral. Han blev taget til fange af oprørerne i Venedig 1848 og udvekslet i 1849, derefter tog han afsked som viceadmiral.

[31] Benko von Boinik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*, s. 77-78.

[32] Baron August von Sourdeau, genindkaldt fra pension d. 21. sept. 1848, 1848 blev han kontreadmiral, fra 1. dec. 1848 - 7. april 1849 var han eskadrekommandant.

[33] Franz Joseph (1830-1916), udråbet til kejser 1848, gift i 1854 med Elisabeth af Bayern (myrdet 1898), knuste oprøret 1848 og regerede enevældigt, men måtte indføre næringsfrihed i 1859 og rådgivende stænderforsamlinger i 1860. Førte adskillige krige, der i 1859 kostede Lombardiet, i 1866 sammen med Preussen mod Danmark, i 1866 mod Preussen om førerskabet i Det tyske Forbund, som indirekte kostede den italienske provins Veneto. Østrig fik dog på Wienerkongressen 1878 Bosnien og Hercegovina. Erklærede i 1914 krig mod Serbien, men døde i 1916 under 1 verdenskrig.

[34] Benko von Boinik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*, s. 557.

[35] Julius Jakob von Haynau (1786 - 1853), felttøjmester, illegitimt barn af kurfyrst Wilhelm I af Hessen og en apotekerdatter. I 1801 i østrigsk militærtjeneste, hvor han deltog i

Napoleonskrigene. Lang karriere i hæren, hvor hans brutale fremfærd ofte kritiseredes, således blev han afskediget efter kritik af krigsførelsen i Ungarn 1850, der indbragte ham tilnavnet "Hyäne Haynau".

[36] Hans Birch Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1849*. København 1910, s. 55.

[37] Hadik var den østrigske adjutant, Nielsen hans medbragte danske tjener.

[38] Hans Birch Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1849*. København 1910, s. 60 ff.

[39] Giuseppe Garibaldi (1807-82), farverig italiensk frihedshelt. Han var søn af en sømand i Nizza og deltog i opstandsforsøg i Italien, som kraftig fortaler for en republik. Han ledede frivillige kors i 1848-49, og igen i 1860, hvor hans "rødkjorter" befriede Sicilien og størstedelen af kongeriget Neapel. Senere medlem af den italienske rigsdag.

[40] Graf Joseph Wenzel von Radetzky (1766-1858), østrigsk feltmarskal. Deltog i Napoleonskrigene. Som øverstkommanderende Østrigs genoprettede han herredømme i Norditalien 1848-49. Fra 1850-57 guvernør i de erobrede provinser. - Johan Strauss' Radetzky march er komponeret som en hyldest til feltmarskallen efter sejren over italienerne i 1848.

[41] Freiherr Maximilian von Wimpffen (1770-1854), hærfører. Deltog i krigene mod tyrkerne i 1788-90, mod Frankrig 1792-1800, og mod Napoleon 1805-14 og i felttoget i Italien 1848-50. Blev i 1820 generalkommandant i Venetien, i 1824 chef for generalkvartermesterstaben, i 1830-40 kommanderende general i Wien. Begravet ved siden af Radetzky på Heldenberg i Kleinwetzdorf.

[42] En "brander" er et skib i brand, som styres mod fjendens skibe med den hensigt at stikke dem i brand. Se Benko von Boinik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*, s. 634-35.

[43] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1849*, s. 196-197. Radetzky havde en fra Dahlerups opfattelse noget afvigende opførsel, han ville holde i hånd og ved en tidligere lejlighed, (ibid., s. 89) forlangt et kys på munden "ein Kameradenkuss, ein Bruderkuss!"

[44] Benko von Boinik: *Geschichte der K.K. Kriegs-Marine während der Jahre 1848 und 1849*, s. 659 ff.

[45] Ibid. s. 662.

[46] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 121.

[47] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1849*. s. 42.

[48] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 93.

[49] Ibid. s. 197 ff.

[50] Maximilian, også Ferdinand Max (1832-1867), kejser af Mexico, ærkehertug af Østrig. Yngre broder til kejser Franz Joseph. g.m. Charlotte af Belgien. 1857-59 Guvernør i Lombardiet. Øverstkommanderende for den østrigske flåde og Dahlerup trofaste støtte og ven. Han blev i 1864 udråbt til kejser af Mexico med fransk støtte, men da disse trak deres militære støtte tilbage, faldt hans mexikanske kejserrige sammen og han selv blev henrettet.

[51] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 240 ff.

[52] Fürst Felix von Schwarzenberg (1800-1852), indtil 1824 en militær karriere, derefter diplomat ved adskillige hoffer. Blev i 1848 udenrigsminister og ministerpræsident. Han ophævede den nye forfatning i 1851 og genindførte enevælden.

[53] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. s. 236 ff.

[54] C. van Dockum: *Livserindringer*, s. 190.

[55] Steen Bille (1797-1883), søofficer, 1845-47 chef for korvetten *Galathea* på en jordomsejling, 1852-54 marineminister. På grund af anklager for at bruge ubetilgode udgifter til flåden, kom han for en rigsret, men blev frikendt. 1860-63 marineminister igen. 1869 udnævnt til Viceadmiral.

[56] Wilhelm von Tegetthoff (1827-1871), østrigsk viceadmiral. Trådte på Dahle-rups anbefaling ind i den østrigske flåde i 1849, efter han havde været i Napoli efter kadettiden i Venedig 1840-45. Øverstkommanderende ved den forenede flåde i søslaget ved Helgoland, hvor han led nederlag mod den danske flåde. Øverstkommanderende i slaget ved Lissa, hvor han besejrede den italienske flåde, og hvor Tegetthoff's flagskib borede den italienske fregat *Re d'Italia* i sænk. Han nyordnede den østrigske flåde i 1868, således at den forblev en slagkraftig flåde.

[57] Nekrolog over Dahlerup i: *Tidsskrift for Søvæsen*, s. 496.

[58] Ferd. von Attlmayr: *Der Krieg Österreichs in der Adria im Jahre 1866*, s. 201.

[59] Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder 1849*. s. 197.

[60] Maria Crone: *Usynlige Tråde*.

Litteratur:

- Alltmayer, Ferdinand Ritter von: *Der Krieg Österreichs in der Adria im Jahre 1866*. Pola 1896.
- Boinik, Jerolim Benko Freiherr von: *Geschichte der K.K. Kriegsmarine während der Jahre 1848 und 1849*. Wien 1884.
- Crone, Maria: *Usynlige tråde: et causeri om forbindelser mellem Danmark og Østrig*. Lynge: Bogan 1979.
- Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1790-1814*. København 1908.
- Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1815-1848*. København 1909.
- Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1849*. København 1910.
- Dahlerup, Hans Birch: *Mit Livs Begivenheder 1850-52*. København 1911.
- Dahlerup, Ursula: *Fra Gammel Tid*. København 1927.
- Dockum, C. van: *Livserindringer*. København 1893.
- Nekrolog over Dahlerup, i: *Illustreret Tidende* nr. 682,

Kjøbenhavn 20. oktober 1872.

- Nekrolog over Dahlerup, i: *Tidsskrift for Søvæsen*, Ny Række VII 1872, s. 477-504.
- Zahrtmann, M.K.: *Admiral C.C. Zahrtmann*. København 1927.

Viceadmiral, Baron Hans Birch Dahlerup

Nøgletitel: Småskrifter fra CØNK (Online) ISSN: 1600-9517